

A Farkas Archívumhoz tartozó 150 db papír alapú műtárgy restaurálása

A Farkas Archívum a királyi udvartartásra vonatkozó, különleges jelentőségű emléktárgy, különálló gyűjteményként 2013-ban került múzeumunk birtokába Ferenczy Ida, Erzsébet királyné felolvasó hölgye családjának leszármazottjaitól. Ferenczy Ida levelezését és iratait tartalmazza 1864-től, a királyi udvarba kerülésétől 1928-ban bekövetkezett haláláig. 1540 db levelet, fogalmazványt, táviratot, újságkivágást, receptet és számos egyéb dokumentumtípust foglal magában a felolvasó hölgy környezetének tagjaitól Andrassy Gyulától Marianne Meissl komornáig, közöttük a királyi család számos tagjával. Főleg magánlevelek, de aktuálpolitikai és társasági témákat sőt, a kiegyezési tárgyalásokat és a dualizmus korának kormányzati ügyeit is érintik. Emiatt érdeklődésre tarthatnak számot minden, a korszakot kutató körében.

Az iratanyagot Egon C. Corti, Erzsébet királyné első életrajzírója forrásként használta az 1930-as években, ám később a második világháborúban bekövetkezett károsodások miatt nem volt kutatható. Korábbi tulajdonosa 1992 után két kötetben közölt belőle válogatást, azóta gyakran szerepelt egy-egy darabja időszakos kiállításainkon, és azok kiadványaiban, például a Ferenc József, a rendíthetetlen, 2014, a *Levelek a királyi udvarból*, 2015, valamint az *Utazik az Udvar! 2017*. kiállításokon. Nagyobb részét még sohasem közölték, vagy mutatták be. Feldolgozását folyamatosan végezzük, melynek eredményeit előadásokon, konferenciákon és kiállításokon tesszük közzé.

A Farkas Archívumot gyűjteményünk adattárában tároljuk, kiváló biztonsági és műtárgyvédelmi körülmények között. (Elhelyezését a MTA Régészeti Intézetének költözésekor fölöslegessé vált tároló rendszer biztosítja, amely adattárunk, történeti dokumentumtárunk és több kisgyűjtemény tárolási problémáit is megoldotta.) A nyilvántartást HunTéka múzeumi nyilvántartó programmal végezzük, a digitalizálás azonban állományvédelmi okokból eddig nem történt meg. Az iratanyag egy részének állapota ugyanis - amint azt Peller Tamás restaurátor megállapította - az elmúlt évtizedek viszontagságai miatt veszélyeztetett, restaurálásuk 2014 óta tart. A korábbi években elkészült a teljes Erzsébet királyné és Andrassy Gyula levelezés, valamint a Korniss Mária, Nopcsa Ferenc, Majláth Sarolta levelei egy részének restaurálása, a mostani ütemben pedig a másodlagosnak tűnő, ám a feladási helyek, dátumok és egyéb formai jegyek miatt információértékű borítékok legrosszabb állapotú darabjai, lehetővé válik digitalizálásuk, és az anyag szélesebb körben való ismertetése. Kiállításokon is igyekszünk minél több anyagot közzé tenni: A restaurált tárgyakból válogattunk a 2020. júniusban újrarendezett *Erzsébet királyné emlékkiállítás* fióktárlatához (a kihúzható, fogdosható fiókok megvalósítása a pandémia miatt egyelőre tolódik), valamint digitális formában kölcsönöztünk a kecskeméti Cifrapalotában 2020 őszén nyílt *Erzsébet királynét és Ferenczy Idát bemutató időszakos kiállításra*. Dolgozunk az *Útközben Erzsébet királynéval* című forráskiadvány átdolgozott és bővített új kiadásán.

Az iratgyűjtemény állagvédelmi munkáit ezúttal is Peller Tamás végezte, az általa készített dokumentáció alább olvasható. A restaurálási költségekhez a NKA Közgyűjteményi Kollégiuma 500.000 Ft vissza nem térítendő támogatással járult hozzá.

Ezúton is köszönjük a segítséget!

A Gödöllői Királyi Kastély gyűjteményébe tartozó 150 db papír alapú boríték restaurálási dokumentációja

Készítette: Peller Tamás
restaurátor
2021

A Gödöllői Királyi Kastély gyűjteményébe tartozó 150 db papír alapú boríték restaurálási dokumentációja

A Gödöllői Királyi Kastély gyűjteményébe került Farkas Archívum történelmünk ismert személyeinek személyes, írott mementóit őrizték meg. A 150 db tárgy a gyűjtemény töredéke, kiválogatásukat állapotuk indokolta: a szennyezett, poros, sáros, öntapadós csíkokkal javítgatott, szakadt, hiányos műtárgyak restaurálását állapotuk tette szükségessé. A dokumentáció az archívum restaurálásának ötödik ütemének leírása.

A restaurálás célja a káros, lebomlási folyamatok lassítása, esetleges megakadályozása, a tárolás, használat során lerakódott szennyeződések eltávolítása, a sérülések, hiányok pótlása, a megfelelő mechanikai tartóerő biztosítása volt fennmaradásuk, kutathatóságuk és kiállíthatóságuk érdekében.

Tárgyleírás:

A hasonló kezeléseket kívánó tárgyakat állapotuk és kezelésük hasonlósága alapján csoportosítottam. Rövid tárgy- és állapotleírásukat, és restaurálásuk lehetőségeit e felosztás szerint ismertetem.

Tulajdonos: Gödöllői Királyi Kastély Nonprofit Kft.

Méret maximum 100 x 150 mm.

Gépi papírból készített borítékok, esetenként szélein fekete, nyomott kerettel. Hajtogatásuk során enyvvel ragasztották össze a vágások mentén a lapszéleket. Lezárásukat enyvezett csík biztosítja. Borítékok széleire, jobb felső sarkára postai bélyeget és címkéket ragasztottak. Felületükön fekete és barna tintás bejegyzések és gyűjtői bélyegző található. A leltári számot grafit ceruzával írták a tárgyra.

Állapotleírás:

A borítékok felülete poros szennyezett volt. Egyes borítékok szélein ismeretlen eredetű beázás nyomai és/vagy egérrágás okozta hiányok voltak felfedezhetők. 9 db felületét cementálódott homok-, vakolat-szemcsék fedték.

A borítékok felső, hosszanti élük (egyed-egyik rövid oldala) mentén kibontásukkor felhasították.

A bélyegeket ollóval kivágták. A későbbiekben e kivágott darabokat papír hordozójú, öntapadós szalagokkal illesztették vissza eredeti helyükre. Az öntapadós szalaggal javított, papír hordozóra felvitt ragasztó öregedése során átította a műtárgyat úgy, hogy a megöregedett, megsárgult ragasztó átította a papírt. Az öntapadós javítószalag hordozója helyenként levált.

A borítékokon ceruzás, tintaceruzás, kék, lila, fekete és barna tintával írt címzések és bejegyzések olvashatók. A színes (egyes fekete, minden lila) tinták, színes ceruzák nedvesítés hatására oldódtak. A vasgallusz tintával írt borítékok írása átűt a papíron, I. fokozatú károsodást okozva a hordozóban¹.

A restaurálás menete:

A tárgyakat mindkét oldalukon portalanítani, kíméletesen radirozni kellett, mellyel a tárolás során lerakódott felületi szennyeződések voltak eltávolíthatók.

A 9 db cementálódott szennyeződéssel borított borítékról szikével végzett mechanikai felületi tisztítással távolítottam el a kvarc- és földszemcséket, majd különböző keménységű vinil radirokkal (Rotring Tikky B 20 és 30), esetenként Kohi-Noor 6641/30 tintaradírral fejeztem be a szárasztisztítást.

A többi 141 db boríték esetén a radirozással végzett felületi tisztítás (különböző keménységű vinil radirok: Rotring Tikky B 20 és 30) elegendőnek bizonyult.

Az öntapadós szalaggal javított levelek (9+141 db) papírjába süllyedt, papír hordozóra felvitt ragasztó-alapanyag ragasztóanyag károsította a tárgyat. Oldódási próbák során kiválasztott, a beszívódott ragasztóanyagot jól oldó vegyszerrel próbáltam eltávolítani a papírba süllyedt kötőanyagot. Aceton és metil-etil-keton többszöri tamponálással történő felvitelével a folt halványodott, de az oldószerek megmozdították a papír enyvező anyagát, ami eltávolíthatatlan sárga foltot képezett. Ezért ezeket az oldószereket nem használhattam.

A még mindig ragacsos ragasztóanyagot benzinnel oldotta. A ragasztót helyi tisztítással eltávolítottam, de a kötőanyag megsárgult foltja nem távolítható el a papírból.

1

Vasgallusz tinta lebomlási stádiumai:

Első stádium: A hátoldalon részleges, világos barna elszíneződés

Második stádium: Sötétbarna elszíneződés a következő oldalakon

Harmadik stádium: Erős megbarnulás, szakadásokkal, repedések, törések a tintával írt felületen

Negyedik stádium: Kiesett papír részek, nagy anyagveszteségek

A 9 db boríték teljes restaurálása során minden nedvesítést, oldószeres kezelést csak kiemelt körültekintéssel elvégzett oldódási próbák után alkalmazhattam, mert használt tinták vagy a dokumentum készítechnikája miatt az oldószeres kezelés a tárgy károsodásához, olvashatóságának csökkenéséhez vezethet. Az oldódási próbák során kiderült, hogy a gyűjtemény összes darabján fellelhető „Farkas Archívum” körbélyegző tintája vízre szétfut, ami a poláros oldószerek alkalmazását lehetetlenné tette.

A dokumentumok olvashatósága és a jó minőségű, gépi gyártású papír megfelelő mechanikai tulajdonságai miatt – véleményem szerint – a vizes mosás kockázatos lett volna, a borítékok összeállításához és a bélyegek, postai címkék felragasztásához használt enyves kötőanyagot is oldotta volna ezért nem alkalmaztam vizes kezelést.

Hiányok, szakadások javítása:

A szakadásokat és a gyűrődéseket a később is visszaoldható metil-cellulóz 5%-os vizes oldatával (Tylose MH 300) és a lap színével megegyező, 35°SR fokú, direkt színezékekkel festett, len és kender-cellulózból készített papírral javítottam. A hiányok pótlására csak abban az esetben került sor, ha az veszélyeztette a tárgy állapotát. A szakadásokat vékony japán fátyolpapírral fogtam össze.

A kivágott bélyegeket vékony japánpapír csíkkal erősítettem vissza eredeti helyükre, a ragasztáshoz a később is visszaoldható metil-cellulóz 5%-os vizes oldatát (Tylose MH 300) használtam.

Tárolási javaslat

Tárolás raktárban:

A borítékokat savmentes tasakokban célszerű elhelyezni, ahogy a gyűjtemény kezelője eddig is tette. A raktári tároláshoz szükséges savmentes tárolóeszközöket a gyűjtemény kezelője beszerezte.

Kiállítás:

A dokumentumok zárt vitrinben, maximum 0-45°-ig döntve is bemutatathatók, felületük üveglappal történő lenyomásával. Nagyobb dőlésnél a tárgy lecsúszására lehet számítani.

Megvilágításukat maximum 50 lux fényáram mellett a lehető legrövidebb ideig tartó fényhatással kell biztosítani.

Kelt: Budaörsön, 2021. április 30-án

Tisztelettel

Peller Tamás
restaurátor